

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

Obor SOČ: 14. Pedagogika, psychologie, sociologie
a problematika volného času

Aspekty sebevražedného jednání mladistvých

Autor:

Tomáš Najman

Škola:

**Vyšší policejní škola a Střední
policejní škola MV v Holešově,
Zlínská 991, Holešov**

Konzultant:

Mgr. Irena Kotoučová

Holešov 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou práci vypracoval samostatně, použil jsem pouze podklady citované v práci a uvedené v příloženém seznamu a postup při zpracování práce je v souladu se zák. č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů v platném znění.

V Holešově dne 3. března 2010

Tomáš Najman

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat paní Mgr. Ireně Kotoučové za její velmi obětavou pomoc, trpělivost a snahu o dobrý výsledek této práce.

Anotace

Příjmení a jméno:	Najman Tomáš
Škola:	Vyšší policejní škola a Střední policejní škola MV v Holešově
Název práce:	Aspekty sebevražedného jednání mladistvých
Vedoucí práce:	Mgr. Irena Kotoučová
Počet stran:	35
Počet příloh:	1
Počet titulů literatury:	5
Počet pramenů:	4
Klíčová slova:	sebevražda, mladistvý, krizová intervence, sociálně-patologický jev

Obsah

1 Úvod	6
2 Základní pojmy	7
3 Sebevražedné chování a jeho řešení	8
3.1 Pojem sebevražda	8
3.2 Profil sebevraha	9
3.3 Nejčastější příčiny sebevražedného jednání	11
3.4 Zásady a specifika jednání se sebevrahem.....	12
3.5 Sebevraždy v číslech	14
4 Komunikace se suicidálním jedincem	18
4.1 Kontakt a navázání hovoru	18
4.2 Udržování rozhovoru.....	18
4.3 Zásady a pravidla vyjednávání	19
4.4 Zásady a doporučení při jednání s agresivním jedincem	20
5 Základní informace k empirickému výzkumu	21
5.1 Cíl empirické části.....	21
5.2 Hypotézy	21
5.3 Metody a organizace výzkumu.....	21
5.4 Charakteristika souboru respondentů	22
6 Výsledky empirického výzkumu	23
Závěr.....	33
Seznam použitých zdrojů	34
Seznam příloh	35

1 Úvod

Problematika sebevražedného chování je v dnešní době jedním z problémů, na které se upírá stále větší pozornost jak ze strany odborníků, tak ze strany médií a okolního světa. Chceme-li hovořit o suicidálním chování, musíme si uvědomit, že nejde jen o problém psychologický, ale o problém celospolečenský. Na suicidium je možné pohlížet z hlediska medicínského, psychologického, filozofického, etnického, sociologického a v neposlední řadě také z hlediska právního.

Je třeba si uvědomit, že sebevražedné chování je problémem celosvětovým, z čehož lze usoudit, že je suicidální jednání jednoznačně závislé na celosvětové situaci a globálních problémech. V mé práci bych se chtěl zaměřit na aspekty, které ovlivňují sebevražedné chování především u mladistvých, kteří jsou ve svém věku jednou z rizikových skupin v souvislosti se spáchanými sebevraždami. V současnosti je svět přehlčen negativními vlivy, které působí na děti a mladistvé, přičemž většina těchto vlivů je způsobena úspěšnou dobou, mediálním liberalismem, skrytou popularizací násilí a rozšířením sociálně patologických jevů do všech vrstev společnosti.

Součástí mé práce je výzkum zaměřený na problematiku zpracovanou v této práci, který je zařazen jako samostatná část. V teoretické části jsou nastíněny zásady komunikace s osobou vykazující suicidální jednání a obecný přehled zaměřený na sebevraždy jako takové.

Cílem mé práce je shrnout poznatky z oborů, které se přímo či nepřímo zabývají suicidálním jednáním, a tyto poznatky využít jako základ pro empirickou část mé práce, která se zabývá právě aspekty působícími na mladistvé v souvislosti se sebevražedným jednáním. Neméně důležitou snahou je také srozumitelná interpretace této problematiky, která může být využita jako studijní materiál.

TEORETICKÁ ČÁST

2 Základní pojmy

Sebevražda – (lat. suicidium), úmyslné a vědomé ukončení vlastního života.

Jedním z prvních autorů zabývajících se sebevraždami byl sociolog T. G. Masaryk, který ve svém díle Sebevražda jako první u nás popsal sebevražedné chování jako sociálně-patologický jev.

Komunikace – (z lat. communis – společný), forma mezilidského styku, proces přenosu informací mezi účastníky určitého styku. Může být verbální i neverbální (mimika, proxemika, kinezika, gestikulace).

Sebevražednost – statisticky vyjádřený souhrn počtu sebevražd za určité období včetně způsobů jejich spáchání.

Sociálně-patologický jev – jev obecně nežádoucí a pro společnost nebezpečný (např. sebevražednost, kriminalita, patologické hráčství, alkoholismus, domácí násilí, prostituce)

Vyjednávání – proces, ve kterém jde o navázání a udržení kontaktu s osobou v krizi formou oboustranné komunikace. Jde o zklidnění a stabilizaci krizové situace.

Krizová intervence – krátkodobý proces pomoci, zaměřený na vyřešení momentálních problémů osoby v krizi.

Raport – proces navázání a udržování vztahu vzájemné důvěry a porozumění mezi dvěma či více lidmi s cílem navozovat u druhé osoby žádoucí reakce.¹ Při raportu je chování zaměřeno na podobnosti verbálních a neverbálních projevů.

¹ MIKOLÁŠ, P. *Problematika policejního vyjednávání – podklady k přednášce* [online]. Dostupné z [www: <http://komondor.cz/psychologie>](http://komondor.cz/psychologie)

3 Sebevražedné chování a jeho řešení

Tato kapitola shrne otázku sebevražd do stručného a komplexního přehledu.

3.1 Pojem sebevražda

Sebevražda je aktem úmyslného ukončení vlastního života. Sebevražda je považována za extrémní způsob řešení krize, zoufalství a beznaděje jedince. Hlavním cílem sebevraždy je samozřejmě smrt. Existuje však výjimka, a to demonstrování sebevraždy, kdy sebevrah nechce zemřít, ale chce svým jednáním upozornit okolí na problém. U většiny dokonaných sebevražd není jednoduché poznat přesný a hlavní důvod tohoto činu. Ve většině případů se totiž jedná o více nakumulovaných problémů, kdy spouštěcím faktorem může být cokoli.

Do jiné roviny, než ve které jsou sebevraždy, stavíme tzv. sebezabití. Jedná se také o ukončení života, ale s tím rozdílem, že u sebezabití chybí touha zemřít nebo si ublížit. Sebezabití bývá vyústěním některých poruch vědomí, bludů či halucinací. Dochází k tomu, že jedinec, cítí-li se ohrožen, prchá před domnělým nebezpečím a v důsledku toho například vyskočí z okna. Sklony k sebezabití mohou být také jedním z účinků některých drog (například LSD, psilocybinu, šalvěje divotvorné...).

V podvědomí lidí je zakořeněn jeden z největších mýtů týkajících se sebevražd. Lidé si obecně myslí, že člověk, který chce spáchat sebevraždu, o svém úmyslu nemluví a nijak jej neprojevuje. Pravdou ovšem je, že existují určité varovné signály sebevražedného jednání.

Mezi tyto presuicidální signály patří zejména:

- **Negativní poznámky o budoucnosti** – znamenající špatný psychický stav jedince.
- **Rozdávání majetku** – jedinec rozdává svůj nejcennější nebo nejvýznamnější majetek. Většinou jej rozdává svým nejbližším nebo potřebným.
- **Těžká deprese** – únava, depresivní nálada, ztráta energie, chuti do života a zájmů.
- **Zájem o smrt a posmrtný život** – pokud má jedinec najednou neutuchající zájem o smrt, může to být jedním z diagnostických signálů suicidálního jednání.
- **Promiskuita** – střídání partnerů.
- **Nespavost nebo naopak nadměrný spánek.**

Existuje několik schémat, podle kterých lze diagnostikovat suicidální jednání. Nejznámějším z nich je *Ringelův presuicidální syndrom*, založený na třech základních znacích:

1. **Suicidální fantazie** – fantazie a představy o vlastní smrti a sebevraždě.
2. **Kumulování agrese** – nedochází-li k průběžnému ventilování agrese, může docházet k obrácení agrese proti sobě. Jedinec se obviňuje, myslí si, že je neschopný, nenávidí se. Každá sebevražda je vyvrcholením autoagrese, ale jsou zde také myšlenky „potrestání ostatních“, tedy agrese ventilovaná směrem ven.
3. **Narůstající zužování** – jedinec má zužující pocity, strach, izoluje se od společnosti.

Všechny tři základní znaky jsou se sebou spjaty, navzájem se ovlivňují. Některé však nemusejí být plně rozvinuty, mohou být latentní.

3.2 Profil sebevraha

Pro všechny osoby, které se dostanou do bezprostředního kontaktu se sebevrahem (nejčastěji policisté, lékaři, psychologové, hasiči...), je důležité vědět, co suicidální jedinec právě prožívá, co potřebuje a jaká je možná příčina jeho jednání.

Chceme-li zjistit psychologický profil sebevraha, musíme nejdříve suicidálního jedince zařadit do jedné z kategorií, které přibližně určují příčinu suicidálního jednání.

Sebevrahy řadíme nejčastěji do těchto skupin:

- děti a dospívající,
- lidé středního věku,
- staří lidé,
- osoby vytržené ze svého normálního života,
- pracovníci v pomáhajících profesích.

Zařadíme-li osobu do některé z těchto kategorií, můžeme již předem určit přibližný problém a příčinu jejího chování.

Děti a dospívající

Setkáme-li se se sebevrahem, zařaditelným do této kategorie, musíme předem vědět, že děti a dospívající nemají mnoho zkušeností s řešením životních problémů, z čehož vyplývá, že příčina jejich jednání nemusí být nijak závažná. Skupina dětí a adolescentů je specifická především banálními příčinami, které vedou k sebevraždě (např. rozchod s partnerem, rozvod rodičů, rozplynutí životních snů...). Dospívající ovšem tyto příčiny nechápu jako banální, ale naopak velmi důležité.

U dětí nízkého věku může také dojít k sebevraždě způsobené neznalostí následků určitého chování (např. předávkování, zastřelení, podřezání žil...).

Lidé středního věku

Pro tuto skupinu neexistuje žádná specifická příčina sebevražděného jednání, a proto je třeba po přesné příčině pátrat intenzivněji než u osob, zařaditelných do ostatních skupin.

V České republice ovšem lidé středního věku nejčastěji spáchají nebo se pokusí o sebevraždu z těchto důvodů:

- nezaměstnanost (ekonomické a sociální problémy),
- ztráta rodiny, osamělost,
- těžké onemocnění,
- osobní problémy (dluhy, vydírání, výkon trestu odnětí svobody...).

Staří lidé

Lidé ve věku 60 let a více páchají nejčastěji sebevraždu kvůli ztrátě společenského uplatnění, těžkému onemocnění, ekonomickým a sociálním problémům.

Osoby vytržené za svého normálního života

Tato kategorie je zvláštní kvůli razantní změně dosavadního života, kterou jedinec nemůže překonat.

Do této speciální skupiny suicidálních jedinců patří nejčastěji osoby po těžkém úraze, viníci vážných dopravních nehod, emigranti, osoby ve vyšetřovací vazbě a jedinci odtrhnutí od svého dosavadního prostředí (například při přestěhování).

Pracovníci v pomáhajících profesích

K sebevraždě přistupuje tato kategorie jedinců především kvůli častému styku se smrtí a lidským neštěstím, což někteří lidé nejsou schopni zvládnout.

Mezi takovéto rizikové profese patří:

- policista,
- hasič,
- charitativní a sociální pracovníci,
- lékař či záchranář ZZS,
- voják zahraniční mise.

Můžeme-li sebevraha zařadit do některé z těchto kategorií, máme možnost alespoň přibližně odhadnout příčinu jeho chování, a tak otevřít cestu k vyřešení celé situace. Konkrétní kroky a specifika vyjednávání se sebevrahem je třeba přizpůsobit jednotlivým, výše uvedeným kategoriím, respektive příčinám chování jednotlivce. Výše uvedené kategorie jsou ovšem jen jakýmsi nejčastějším příkladným výčtem skupin sebevrahů. Ve skutečnosti je však každý jednotlivý sebevrah jakousi originální kategorií, protože má své zvláštní problémy a zvláštní příčiny, které jej vedou k suicidu.

3.3 Nejčastější příčiny sebevražděného jednání

Motivů vedoucích jedince k sebevraždám existuje mnoho. Některé vycházejí z existenčních problémů, jiné například ze zdravotních problémů. Co má ale většina těchto problémů společné, je to, že se dají řešit i jiným způsobem, než jakým je sebevražda. Statistiky uvádějí jako nejčastější příčiny sebevražd:

- pracovní a školní problémy,
- zdravotní problémy,
- existenční (hmotné) problémy,
- rodinné, osobní a erotické problémy,

- konflikt s veřejnými zájmy,²
- pocit beznaděje, vyhoření,
- jiné problémy.

Rizikovými faktory u potenciální sebevrahů jsou především:

- psychické nemoci,
- sebevražda v anamnéze,
- alkoholová či jiná závislost
- těžké onemocnění.

Jak už bylo řečeno, důvodů je mnoho. Někdo může spáchat sebevraždu kvůli malému, snadno řešitelnému problému, někdo o ní uvažuje až při neúnosných životních problémech. Vše záleží na působení více faktorů (např. osobnost, osobní problémy, finanční situace, působení rodiny při výchově, abúzus alkoholu a drog...), které mohou jedince dovést až k suicidu.

3.4 Zásady a specifika jednání se sebevrahem

V případě přímého kontaktu s jedincem, jenž se pokouší spáchat sebevraždu, musíme vždy brát jeho hrozbu zcela vážně. Věty typu: „To stejně neuděláš,“ nebo „Nedělej tady ze sebe šaška a už slez dolů, nemám čas jen pro tebe,“ jsou jen dalším olejem přiléváním do ohně.

Komunikace s osobou, která chce zabít sebe nebo i další osoby, se musí řídit pravidly, která mají za cíl co nejrychlejší a nejšetnější ukončení situace. Krizová intervence, probíhající mezi sebevrahem a tzv. interventem (člověk snažící se odvrátit sebevraždu), je pro obě strany extrémně stresující. Z toho vyplývá, že přesné dodržování pravidel a zásad krizové komunikace se sebevrahem je pro člověka, který není speciálně vycvičen, takřka nemožné. Příslušníci Policie ČR, Hasičského záchranného sboru ČR a Zdravotnické záchranné služby jsou školeni pro případy přímé komunikace se sebevrahem. Jedná se pouze o základní znalosti a komunikační dovednosti, se kterými se v terénu musí každý vypořádat po svém.

² ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Krizová intervence pro praxi*. Grada publishing a. s., 2004. ISBN 80-247-0586-9. 200 s.

Nicméně každý člověk se může dostat do situace, kdy mu nezbude nic jiného, než s jedincem, pokoušejícím se o sebevraždu, komunikovat a jeho čin mu rozmluvit. Záměrně je použito slovo *rozmluvit*, protože krizová komunikace se sebevrahem je především o vedení kvalitního, promyšleného a účinného rozhovoru.

K vedení takového rozhovoru je třeba držet se těchto pravidel:

- určit problém (od něj zvolit vhodné pokračování rozhovoru a řešení problému),
- nabídnout pomoc a vhodné řešení,
- okamžitě eliminovat nebezpečí (přimět osobu, aby zavřela okno, odložila zbraň...),
- mluvit s jedincem z role „vrby“, kamaráda,
- nepřemlouvat jedince, aby nespáchal sebevraždu (nechat mu otevřenou možnost volby, ukázat mu, že chceme, aby žil – většinou zvolí život),
- získat čas,
- vcítit se,
- snažit se o získání slibů.

Na druhou stranu existuje mnoho věcí, které by se rozhodně neměly dělat či říkat:

- nehádat se,
- neobviňovat,
- neodsuzovat,
- nemoralizovat,
- nedávat najevo nevhodné vcítění („Já vím, co teď zažíváte“ – pro tuto osobu to vědět a pochopit nemůžete),
- nebagatelizovat problém či celou situaci,
- nepoukazovat na to, že sebevraždou někomu ublíží (mnohokrát to právě proto chce udělat),
- nepřistoupit na přivedení požadované osoby, která problém způsobila (příteřkyně, rodiče, manželka, šéf).

V rámci krizové komunikace se sebevrahem se můžeme setkat s pojmem „sebevražda policistou“. Jedná se o případ, kdy jedinec nemá dostatek odvahy pro spáchání sebevraždy, a proto se svým jednáním (většinou napadením zasahujících policistů) snaží, aby „to udělali za něj“.

3.5 Sebevraždy v číslech

Český statistický úřad zpracovává údaje o sebevraždách v pětiletých obdobích, u kterých sleduje výskyt **dokonaných sebevražd** podle pohlaví, věku, vzdělání, způsobu provedení, ročních období, dnů v týdnu, okresů a dalších kategorií.

Níže uvedené údaje jsou z období let 2001 až 2005.

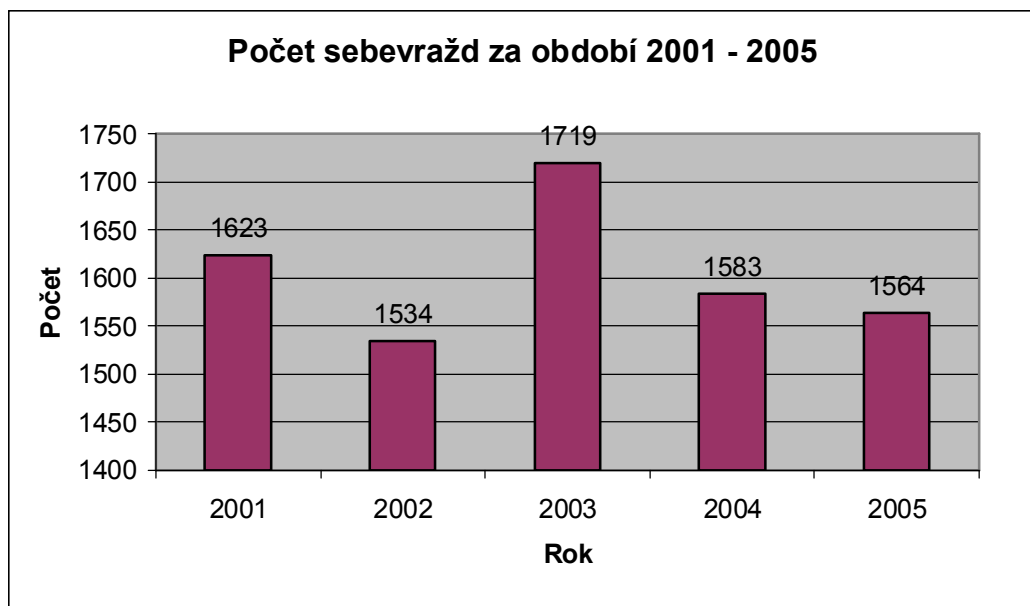
Vývoj počtu sebevražd

Dle poznatků ČSÚ se počet sebevražd od období 1966-1970 dlouhodobě snižuje. Rozdíl počtu sebevražd tohoto období a období 2001-2005 je 5 633. Pokles počtu sebevražd o více jak pět tisíc je ovlivněn různými faktory, které ovlivňují život občanů. Mezi tyto faktory patří například změna politického režimu, lepší životní úroveň, moderní systém pomoci lidem v krizi a další.

Tabulka č. 1

Ukazatel	2001	2002	2003	2004	2005
Počet	1623	1534	1719	1583	1564
Počet na 100 tis. obyvatel	15,9	15	16,9	15,5	15,3
Index (průměr 2001-2005 = 100 %)	101,1	95,6	107,1	98,7	97,5

Graf č. 1

Období 2001-2005 je téměř totožné s obdobím minulým a ukazuje na ustálení počtu spáchaných sebevražd. Zemřelí sebevraždou tvoří v tomto období asi 1,5 % z celkového počtu zemřelých.

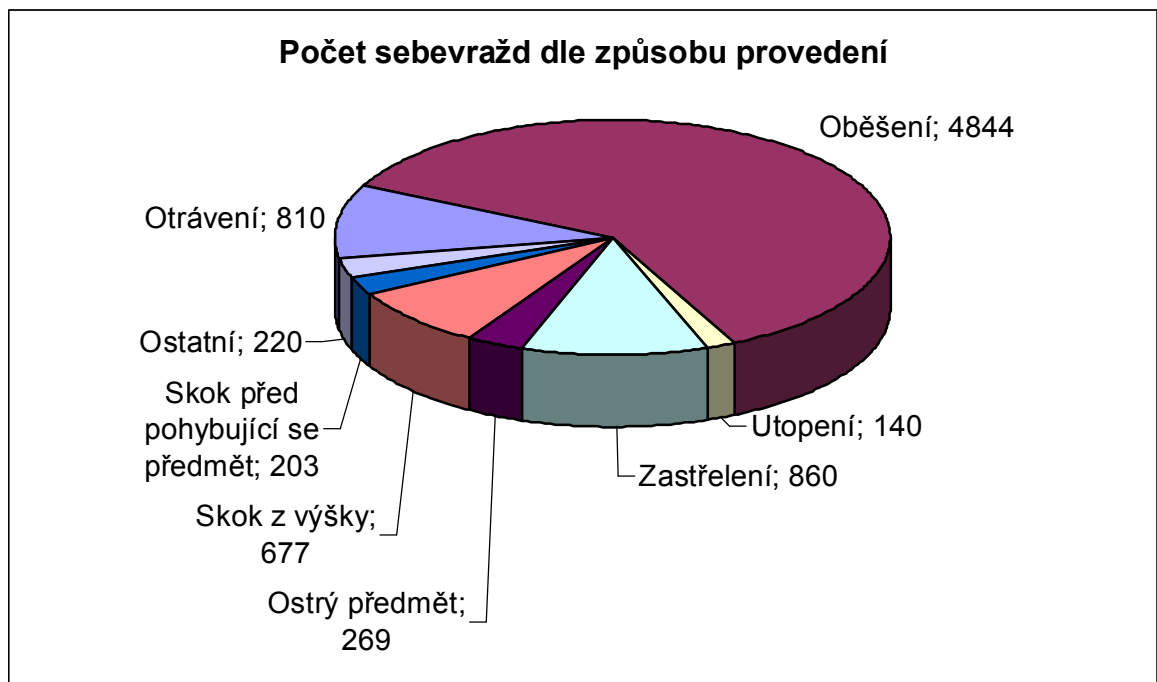
Počet sebevražd podle způsobu provedení

Jednoznačně nejrozšířenějším způsobem provedení sebevraždy je trvale oběšení. Podíl sebevražd spáchaných oběšením se pohybuje okolo 60 %. Společně se zastřelením, otravou a skokem z výšky pak tvoří 90 % všech sebevražd.

Tabulka č. 2

Rok	Otrávení	Oběšení	Utopení	Zastřelení	Ostrý předmět	Skok z výšky	Skok před pohybující se předmět	Ostatní	Celkem
2001	163	930	43	193	57	148	42	47	1 623
2002	162	929	21	164	63	124	31	40	1 534
2003	181	999	25	205	55	154	44	56	1 719
2004	152	981	25	159	45	134	44	43	1 583
2005	152	1 005	26	139	49	117	42	34	1 564
Celkem	810	4 844	140	860	269	677	203	220	8 023

Graf č. 2

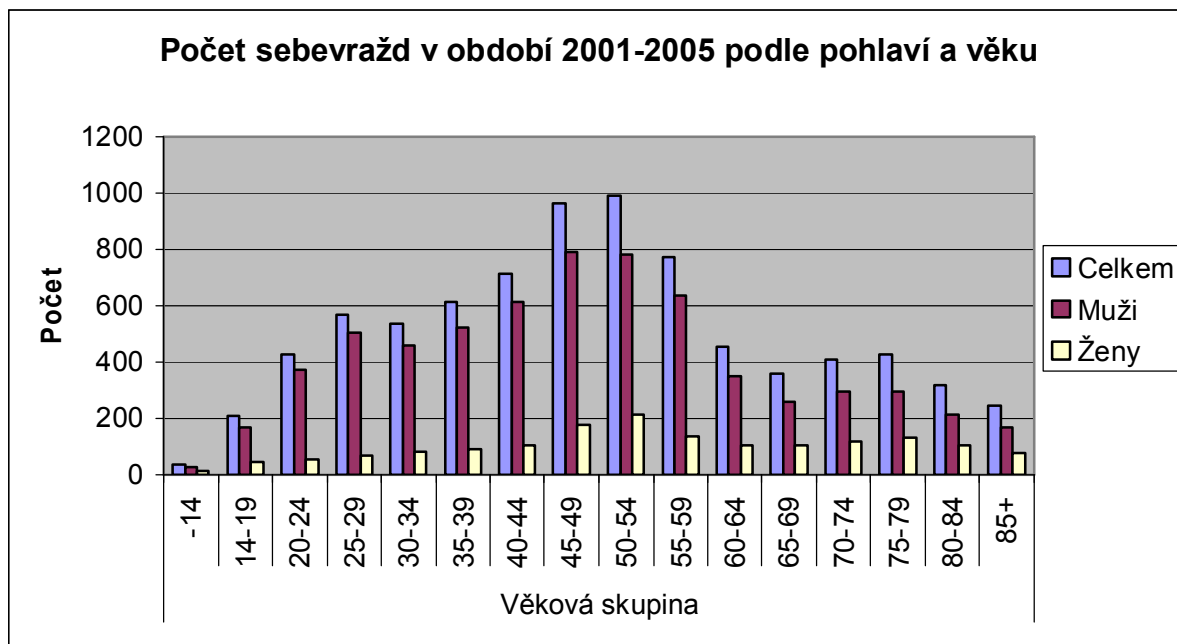

Mezi muži a ženami jsou ve způsobu provedení patrné rozdíly. Zatímco u mužů tvoří oběšení převážnou většinu sebevražd, u žen je to méně než polovina. Muži jako druhý nejčastější způsob volí zastřelení. Na dalších místech je otrava a skok z výše. U žen je na druhém místě otrava, na třetím pak skok z výše. U žen se také objevuje větší procento sebevražd spáchaných utopením než u mužů. Skok z výše je nejpočetnější okolo 19. roku života. U žen pak s rostoucím věkem roste podíl utopení.

Počet sebevražd podle věku a pohlaví

Obecně je známo, že převážná většina jedinců, kteří spáchali nebo se pokusili o sebevraždu, jsou muži. Ze statistik pak vyplývá, že většinu sebevražd páchají lidé mezi 45. až 60. rokem života. Toto si lze vysvětlit zvýšeným výskytem závažných onemocnění (nejčastěji rakoviny), problémy s pracovním uplatněním, přechodem ze středního do staršího věku v tomto období.

Graf č. 3

4 Komunikace se suicidálním jedincem

4.1 Kontakt a navázání hovoru

Ačkoliv je tento krok prvotní fází vyjednávání, jde zpravidla o nejtěžší problém celého krizového vyjednávání. Zákeřnost tohoto kroku spočívá především ve vypjatosti zatím neznámé situace, nepředvídatelnosti a všeobecně vyvolaném tlaku. Tyto stresující okolnosti postihují obě strany rozhovoru a dochází tak k nejkritičtějšímu a nejrizikovějšímu místu celého vyjednávacího procesu.

Pro kontakt, respektive začátek komunikace, neexistuje žádný univerzální postup. V některých situacích je vhodné začít prostým „Haló, je tam někdo?“, jindy je třeba volit otázku či větu, která jedince nerozruší, ale naopak jej přinutí reagovat.

Velmi užitečné mohou být informace o osobě, která chce spáchat sebevraždu, respektive znát pozadí celé situace. Vhodné je také znát jméno zájmové osoby, se kterou mluvíme a hned od počátku ji oslovovat jejím jménem.

V první fázi vyjednávání by měla konverzace:

- být zřetelná a jednoznačná,
- být vyrovnaná a klidná,
- neznít příliš spisovně až povýšeně,
- ignorovat urážky a nadávky.

V prvotních fázích je dobré často se ujišťovat, že je vše v pořádku a všichni jsou zdraví.

4.2 Udržování rozhovoru

Dosáhneme-li toho, že je s námi cílová osoba ochotna komunikovat, přichází další fáze krizové komunikace, kterou je taktické vedení rozhovoru směrem k rychlému a šetrnému řešení. Pro úspěšné řešení a zakončení situace je nutné ji uklidnit tak, aby hrozilo co nejmenší nebezpečí. Toho lze dosáhnout „natahováním“ respektive prodlužováním rozhovoru.

Rozhovor můžeme prodlužovat otázkami typu:

- „Jak jste se vůbec dostal do této situace?“
- „Co se vlastně stalo?“

- „Opravdu si chcete ublížit?“

K prodloužení vyjednávání slouží také:

- opakování hlavních bodů (příčiny, vývoj situace,...),
- manuální zaměstnání cílové osoby (cigareta, jídlo, káva),
- ujištění o vzájemné důvěře během rozhovoru.

Během celého vyjednávání je podstatné budovat u zájmové osoby důvěru a férový přístup. Pokud bude jedinec vědět, že se k němu chováte fěr, bude se k vám snažit chovat stejně a bude vám věřit.

4.3 Zásady a pravidla vyjednávání

Hovoříme-li o vyjednávání jako o takticky řízené komunikaci, musíme si v první řadě uvědomit, k čemu má tato komunikace směřovat. Pro dovedení krizového rozhovoru do zdárného konce se musíme řídit určitými pravidly a zásadami, které zabraňují chybám či zmaření celé akce.

Základní zásady vyjednávání (pro příslušníky Policie ČR):

1. zajistit bezpečnost zúčastněných osob a především svoji,
2. zachovat chladnou hlavu,
3. snaha získat plnou kontrolu nad situací,
4. nenechat se rozhodit urážkami, rušným prostředím,
5. brát jedince vždy vážně, nepodceňovat jeho hrozby,
6. nespíchat,
7. uklidnit zúčastněné osoby.

4.4 Zásady a doporučení při jednání s agresivním jedincem

Pro jednání a uklidnění agresora existují jednoduchá doporučení:

- nehádat se s ním,
- neříkat kategorické NE,
- nedávat ultimáta a rozkazy,
- nevnučovat svoje názory (nechat téma rozhovoru na něm – rozpovídá se, řekne důležité informace),
- nelhat, být upřímný (v rámci možností),
- nechat osobu mluvit.

Toto jsou pouze obecná pravidla týkající se komunikace s agresivním jedincem. Konkrétní situace s sebou mohou přinést extrémně vyhocené a agresivní jednání pachatele, na které je třeba reagovat jinak než užitím výše uvedených doporučení.

EMPIRICKÁ ČÁST

5 Základní informace k empirickému výzkumu

5.1 Cíl empirické části

Cílem empirické části mé práce je výstup z výzkumu, který je zaměřen na doplnění informací z teoretické části. Konkrétně se empirická část zabývá zkoumáním činitelů ovlivňujících páchaní sebevražd u mladistvých a mírou jejich působení.

Objektem empirického výzkumu jsou respondenti vybraní metodou náhodného výběru, jejichž charakteristika je uvedena v další části.

5.2 Hypotézy

Před započítím empirického zkoumání jsem si položil dvě základní hypotézy, k jejichž zodpovězení celý výzkum směřoval.

Pro empirický výzkum jsem stanovil tyto hypotézy:

H₁: Má podprůměrné sociální prostředí vliv na sebevražednost mladistvých?

H₂: Kterí činitelé mohou mít vliv na vývoj sebevražednosti u mladých lidí?

Tyto dvě výše uvedené hypotézy byly stanoveny na základě jejich informační hodnoty pro tuto práci, která spočívá v praktickém srovnání s informacemi uvedenými v teoretické části.

5.3 Metody a organizace výzkumu

Jako nejvhodnější metodu empirického zkoumání jsem zvolil dotazníkové šetření, které má pro mou práci dostačující informační hodnotu a je maximálně využitelné.

Na základě stanovených hypotéz a informací z teoretické části jsem sestavil dotazník obsahující 16 otázek, které jsou pomyslně rozděleny do několika okruhů. Propojením těchto okruhů otázek lze odpovědět na stanovené hypotézy.

Na základě statistického vyhodnocení odpovědí na otázky lze přesně vyhodnotit odpovědi respondentů, což je hlavní výhodou dotazníkové metody empirického výzkumu.

5.4 Charakteristika souboru respondentů

Výběrový soubor respondentů byl tvořen studenty Vyšší policejní školy a Střední policejní školy Ministerstva vnitra v Holešově. Studenti byli osloveni na základě dohody s vyučujícími a souhlasu vedení školy.

Empirického výzkumu se zúčastnili studenti 1., 2. a 4. ročníku výše uvedené školy, přičemž nejmladšímu z nich bylo 15 let a nejstaršímu 20 let. Průměrný věk respondentů činil 17 let.

Celkový počet odevzdaných dotazníků činil 148, z čehož bylo vybráno 111 dotazníků jako relevantních k výzkumu.

6 Výsledky empirického výzkumu

V této části jsou zpracovány vlastní výsledky výzkumu, které jsou vyhodnoceny v tabulkách, grafy a slovně.

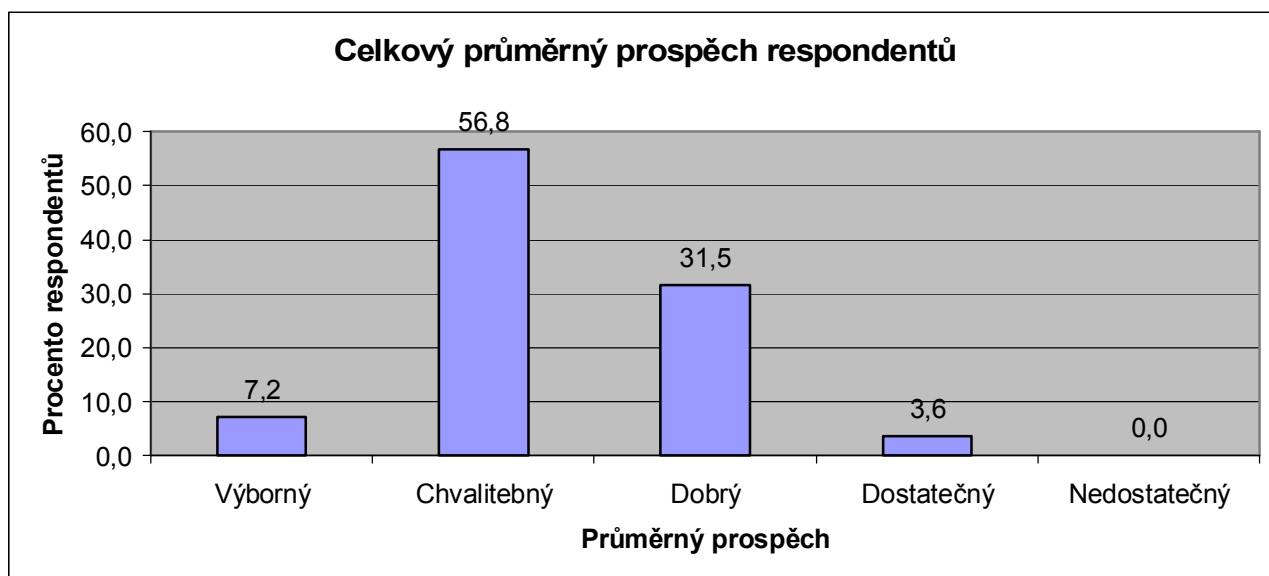
1. Můj průměrný školní prospěch:

Tabulka č. 3

	Průměrný školní prospěch - muži					Průměrný školní prospěch – ženy				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Absolutní čet.	4	31	23	3	0	4	32	12	1	0
Relativní čet. (v %)	6,5	50,0	37,1	4,8	0,0	8,2	65,3	24,5	2,0	0,0

První z vyhodnocovaných otázek byla otázka týkající se školního prospěchu studentů. Účel této otázky bylo zmapovat školní výsledky studentů a do jisté míry vyvodit závěr o jejich inteligenčních a rozumových schopnostech. Ukázalo se, že nejčastěji uváděným průměrným školním prospěchem je v pěti číselné stupnici známka „chvalitebně“. Lze tudíž předpokládat, že inteligenční vyspělost u respondentů je na mírně nadprůměrné úrovni vzhledem k nárokům na ně kladených.

Graf č. 4

2. Pocházím z rodiny:

Tabulka č. 4

	Rodina – muži			Rodina - ženy		
	Úplná	Bez matky	Bez otce	Úplná	Bez matky	Bez Otce
Absolutní čet.	53	2	7	42	2	5
Relativní čet. (v %)	85,5	3,2	11,3	85,7	4,1	10,2

Další z otázek dotazníku byla zaměřena na rodinné zázemí respondentů respektive na úplnost či neúplnost jejich rodiny.

Z výsledků vyplynulo, že asi 85 % respondentů žije v rodině úplné, tzn. s matkou a otcem. Pokud respondenti odpověděli, že jeden z členů rodiny chybí, byl to převážně otec, a to asi v 11 %. Tato otázka ukazuje na nižší míru rozvodovosti manželství ve věku od 35 - 50 let, což je pro mladistvé jistou výhodou v rodinném zázemí.

3. Moji biologičtí rodiče jsou:

Tabulka č. 5

	Biologičtí rodiče - muži			Biologičtí rodiče - ženy		
	Rozvedení	Manželé	Mrtví	Rozvedení	Manželé	Mrtví
Absolutní čet.	19	42	1	10	39	0
Relativní čet. (v %)	30,6	67,7	1,6	20,4	79,6	0,0

Co se týče otázky vzájemného rodinného stavu biologických rodičů, ukazují tyto výsledky na průměrně 25 % rozvodovost manželství biologických rodičů, což je v porovnání s předchozí otázkou podstatně vyšší číslo.

4. Užívám alkohol, cigarety, drogy:

Tabulka č. 6

	Alkohol, cigarety, drogy - muži			Alkohol, cigarety, drogy – ženy		
	Ano, občas	Ano, často	Ne, vůbec	Ano, občas	Ano, často	Ne, vůbec
Absolutní čet.	40	6	16	32	1	16
Relativní čet. (v %)	64,5	9,7	25,8	65,3	2,0	32,7

Otázka zaměřená na užívání alkoholu a jiných návykových látek byla první ze skupiny otázek zkoumajících sociálně-patologické jevy. Na tuto otázku odpovědělo 65 % respondentů pozitivně, a to že užívají výše uvedené látky občas. Asi 30 % respondentů uvedlo, že tyto návykové látky neužívají vůbec.

5. Dopustil jsi se protizákonného jednání, za které jsi byl trestán?

Tabulka č. 7

	Protizák. jednání, trest. - muži		Protizák. jednání, trest. – ženy	
	Ano	Ne	Ano	Ne
Absolutní čet.	5	57	3	46
Relativní čet. (v %)	8,1	91,9	6,1	93,9

Na otázku, jestli byl respondent potrestán za protizákonné jednání, odpovědělo asi 7 % respondentů ano. Reálně to znamená, že asi 8 respondentů bylo potrestáno za své protiprávní jednání. Lze usuzovat, že dotazovaní respondenti nevykazují známky sociálně-patologických jevů.

6. Partnera:

Tabulka č. 8

	Partner - muži		Partner - ženy	
	Má	Nemá	Má	Nemá
Absolutní čet.	24	38	27	22
Relativní čet. (v %)	38,7	61,3	55,1	44,9

Dotazník také zjišťoval, kolik respondentů má partnera, tedy osobu, ve které vidí oporu a spřízněnou duši. Přes 60 % mužů uvedlo, že partnerku nemá, naopak 55 % žen je s partnerem.

7. Jak často navštěvuješ společenská místa (diskotéky, hospody, koncerty,...)?

Tabulka č. 9

	Návštěva společen. míst - muži			Návštěva společen. míst – ženy		
	Výjimečně	Občas	Často, pravidelně	Výjimečně	Občas	Často, pravidelně
Absolutní čet.	14	27	21	9	30	10
Relativní čet. (v %)	22,6	43,5	33,9	18,4	61,2	20,4

Tato otázka týkající se zařazení respondenta ve společnosti ukázala na poměrně vysoké procento respondentů, kteří společenská místa nenavštěvují takřka vůbec. Nejde přesně odhadnout, jestli je toto způsobeno straněním se společností, místem bydliště, časovým vytížením či jiným faktorem.

8. Myslíš, že jsi ve společnosti oblíbený?

Tabulka č. 10

	Je ve společ. Oblíbený - muži					Je ve společ. Oblíbená – ženy				
	Ne	Spíše ne	Průměrně	Spíše ano	Ano	Ne	Spíše ne	Průměrně	Spíše ano	Ano
Absolutní čet.	1	2	30	23	6	1	1	24	21	2
Relativní čet. (v %)	1,6	3,2	48,4	37,1	9,7	2,0	2,0	49,0	42,9	4,1

Tato otázka koresponduje s otázkou předchozí a opět směřuje ke zjištění společenského zařazení respondenta. Na rozdíl od otázky předchozí se tato otázka věnuje názoru samotného respondenta na svoji společenskou oblíbenost. Zde respondenti odpovídali spíše kladně, a to, že ve společnosti jsou oblíbení průměrně až nadprůměrně. Asi 4 % dotazovaných odpověděla, že si myslí, že jsou ve společnosti neoblíbení.

9. Máš nejlepšího kamaráda, kterému můžeš opravdu ve všem věřit?

Tabulka č. 11

	Nejlepší kamarád – muži			Nejlepší kamarád – ženy		
	Ano	Nevím	Ne	Ano	Nevím	Ne
Absolutní čet.	49	10	3	42	4	3
Relativní čet. (v %)	79,0	16,1	4,8	85,7	8,2	6,1

V pořadí jedenáctá otázka zjišťovala, jestli si respondent myslí, že má nejlepšího kamaráda, kterému může věřit. Tato otázka byla poslední ze série otázek zaměřených na společenskost dotazovaných. 79 % mužů odpovědělo, že podle jejich názoru má nejlepšího kamaráda a asi 16 % si nebylo jisto. Ženy uvedly, že 85 % z nich nejlepšího kamaráda má, přičemž byly v této otázce rozhodnější než muži.

10. Po skončení dosavadní školy chci:

Tabulka č. 12

	V nejbližší budoucnosti chtějí - muži				V nejbližší budoucnosti chtějí – ženy			
	Pracovat	SOU	SŠ	VŠ	Pracovat	SOU	SŠ	VŠ
Absolutní čet.	8	0	0	54	5	0	0	44
Relativní čet. (v %)	12,9	0,0	0,0	87,1	10,2	0,0	0,0	89,8

Desátá otázka zjišťovala, do jaké míry jsou respondenti studijně založení a jakou mají snahu se dále vzdělávat, přičemž drtivá většina dotazovaných vyjádřila své ambice k vysokoškolskému studiu. Asi 11 % respondentů by před dalším studiem volilo práci.

11. Přemýšlel jsi někdy o sebevraždě (jen teoreticky – jak ji spáchat, kdy, kde,...)?

Tabulka č. 13

	Přemýšlel o sebevr. - muži		Přemýšlela o sebevr. - ženy	
	Ano	Ne	Ano	Ne
Absolutní čet.	31	31	25	24
Relativní čet. (v %)	50,0	50,0	51,0	49,0

Tato otázka byla první z bloku otázek směřujících ke zjištění názorů a vztahů k sebevraždám. Konkrétně se tato otázka zabývala myšlením na spáchání sebevraždy ze strany respondentů. Zde lze spatřit poměrně vysoké procento pozitivních odpovědí jak u mužů, tak i u žen. Polovina dotazovaných už o sebevraždě, byť jen teoreticky, přemýšlela.

12. Pokusil jsi se někdy o sebevraždu?

Tabulka č. 14

	Pokusil se o sebevr. - muži		Pokusila se o sebevr. - ženy	
	Ano	Ne	Ano	Ne
Absolutní čet.	0	62	0	49
Relativní čet. (v %)	0	100	0	100

U otázky, jestli se někdo z dotazovaných už o sebevraždu pokusil, byla jedinou vyplněnou odpovědí odpověď ne.

13. Plánoval jsi někdy sebevraždu?

Tabulka č. 15

	Plánoval sebevraždu - muži			Plánovala sebevraždu - ženy		
	Ano	Ne	Ano, vícekrát	Ano	Ne	Ano, vícekrát
Absolutní čet.	3	59	0	4	45	0
Relativní čet. (v %)	4,8	95,2	0,0	8,2	91,8	0,0

Na rozdíl od předchozí otázky můžeme z výše uvedené tabulky zjistit, že 7 respondentů sebevraždu plánovalo. Z celkového počtu respondentů v porovnání s výsledky této otázky lze konstatovat, že počet plánovaných sebevražd je poměrně vysoký.

14. Znáš osobně někoho, kdo sebevraždu spáchal nebo se o ni pokusil?

Tabulka č. 16

	Osob. znalost. suicid. jedince - muži			Osob. znalost suicid. jedince – ženy		
	Ano	Ne	Ano, více lidí	Ano	Ne	Ano, více lidí
Absolutní čet.	29	25	8	36	9	4
Relativní čet. (v %)	46,8	40,3	12,9	73,5	18,4	8,2

Překvapivým výsledkem této otázky je průměrně 60 % osobní znalost dotazovaných se suicidálním jedincem. Takto vysoké číslo je důkazem, že sebevražda, či pokus o ni, je v dnešní době nadprůměrně vyskytujícím se jevem.

15. Myslíš si, že může být sebevražda vysvobozením z těžké životní situace?

Tabulka č. 17

	Může být sebevr. vysvobozením - muži		Může být sebevr. vysvobozením - ženy	
	Ano	Ne	Ano	Ne
Absolutní čet.	23	39	22	27
Relativní čet. (v %)	37,1	62,9	44,9	55,1

Nad touto otázkou byli respondenti nuceni zapřemýšlet do větší hloubky. Nadpoloviční většina dotazovaných si myslí, že sebevražda není vysvobozením z náročné životní situace. Nicméně vysoký počet respondentů má opačný názor.

16. Kdyby jsi měl spáchat sebevraždu (jen teoreticky), jak by jsi to udělal?

Tabulka č. 18

	Způsob - muži		Způsob – ženy	
	Absolutní čet.	Relativní čet. (v %)	Absolutní čet.	Relativní čet. (v %)
Oběšení	5	4,1	2	2,0
Skok pod dopr. prostředek	5	4,1	9	9,2
Zastřelení	43	35,2	18	18,4
Předávkování	38	31,1	40	40,8
Útopení	0	0,0	0	0,0
Sebevražda v autě	6	4,9	9	9,2
Skok z výšky	21	17,2	13	13,3
Podřezání žil	4	3,3	7	7,1

Poslední otázka mapující preferované způsoby provedení sebevraždy potvrdila můj empirický výzkum z loňského roku, kdy poměr mezi jednotlivými způsoby spáchání se liší podle pohlaví respondenta. Převážná většina mužů by jako sebevraždu volila *zastřelení*. Poté následovalo *předávkování* a jako třetí nejčastější způsob byl *skok z výšky*. U žen bylo *předávkování* na prvním místě, hned po něm *zastřelení* a na třetím místě stejně jako u mužů *skok z výšky*..

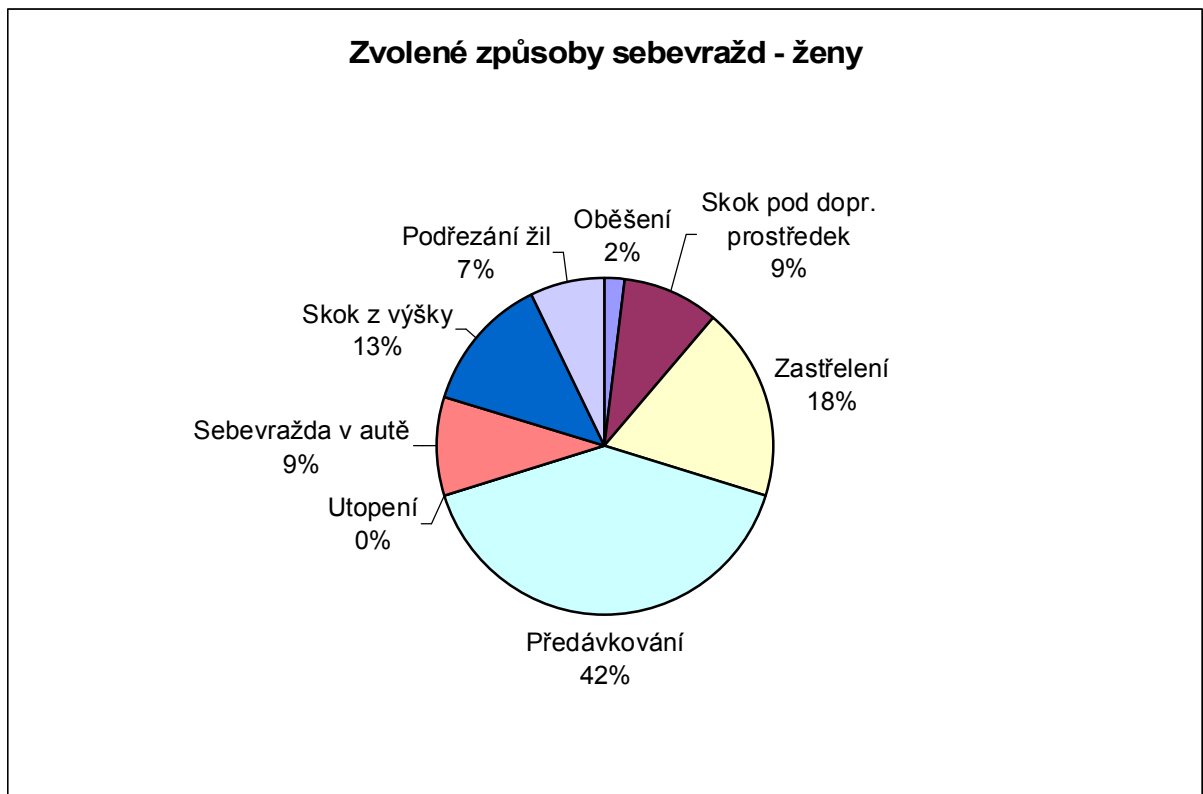
V prohození pozic zastřelení a předávkování u žen a mužů lze spatřovat vrozenou povahu obou pohlaví. Mužům je na rozdíl od žen jedno, jestli po jejich činu bude muset místo sebevraždy někdo uklízet od zbytků ostatků (kousky mozku, zakrvácený koberec, zdi,...). Naopak ženy volí „čistý“ způsob sebevraždy předávkováním.

Podivuhodně jednou z nejméně častých odpovědí bylo oběšení na rozdíl od statistik ČSÚ, které jasně ukazují na drtivou převahu tohoto způsobu sebevraždy

Graf č. 5

Graf č. 6

6.1 Vyhodnocení empirické části

První část otázek vyplnili respondenti podle předpokladů průměrně, což znamená, že jejich odpovědi neukázali na žádnou nadprůměrnost v sadě otázek zaměřených na jejich rodinu, školu, sociálně-patologické jevy a na partnerský život. Jedinou odpovědí, která se vymyká průměrnosti, je vysoký zájem o další studium.

Další otázky mířené na samotné sebevražedné jednání se mírně lišily. Polovina středoškolských respondentů přemýšlela o sebevraždě. Asi 5 % mužů a 8 % žen někdy plánovalo sebevraždu. O samotnou sebevraždu se nepokusil ani jeden dotazovaný respondent.

Necelá polovina respondentů u obou pohlaví si myslí, že sebevražda může být vysvobozením z těžké životní situace. Překvapivou informací byl výstup z 15. otázky, která zjišťovala osobní známost s osobou, která sebevraždu spáchala nebo se o ni pokusila. Zde většina respondentů (více ženy) odpověděla ANO.

Po vyhodnocení a propojení odpovědí vyšlo najevo, že v této skupině respondentů neexistuje markantní vliv sociálních podmínek na sebevražedné jednání. Z výsledků jiných průzkumů a z výsledků vyšetřování příčin sebevražd ovšem vyplývá patrný vliv sociálních podmínek na zmíněných případech sebevražd. Tento průzkum ukázal, že odpovědi lidí kolem 18. roku života se liší od odpovědí respondentů starších věkových skupin.

Závěr

Co na závěr? Na závěr bych snad chtěl jen říci, že se mi podařilo dosáhnout cíle, jež jsem si na začátku práce pomyslně položil. Tím cílem bylo shrnout poznatky z oblasti sebevražedného jednání. Z oblasti, která se postupem času stává mnohem více aktuálnější, a to nejen při pohledu na každoročně vysoký počet spáchaných sebevražd. A právě proto jsem si toto nesmírně zajímavé a informačně široké téma vybral ke zpracování.

Mou snahou bylo srozumitelnou formou představit problematiku sebevražd a komunikace se sebevrahem, přičemž tomuto problému, jak jsem již uvedl, příkládám v současné společnosti stále větší váhu. Není podstatné znát definice sebevraždy, statistiky a teorii nazpaměť, je mnohem více důležitější dokázat správně zareagovat a vcítit se do člověka, který se dostal do životní krize a tu chce řešit sebevraždou. Nemůžeme si stále myslet, že nás tato situace nemůže potkat. A snad proto jsem rád, že jsem si toto téma mohl vybrat, protože vím, že nemůžeme znát dne ani hodiny, kdy budeme muset pomáhat a zachránit lidský život.

Zbývá snad už jen z mé strany konstatování, že jsem zaměřil své úsilí tak, aby má práce byla dobře odvedená a mohla se tak stát pro mne přínosem jak informačním, tak i zkušenostním.

Do budoucna bych byl rád, kdybych měl příležitost tuto práci ještě rozšířit o nové poznatky a utvořit tak informačně více ucelený materiál.

Seznam použitých zdrojů

KOUTEK, J., KOCOURKOVÁ, J. *Sebevražedné chování*. Praha: Portál, s r.o., 2003, 127 s. ISBN 80-7178-732-9.

MIKOVÁ, A., BOROVIČKOVÁ, L. *Komunikace*. Praha : Odbor vzdělávání a správy policejního školství MV. 2004. 44 s.

NĚMEC, P. Public relations: *Komunikace v konfliktních a krizových situacích*. Praha : Management press, Ringier ČR, 1999. 125 s. ISBN 80-85943-66-2.

ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Krizová intervence pro praxi*. Praha : Grada publishing, 2004. 200 s. ISBN 80-247-0586-9.

ČERNÝ, P. *Komunikace v krizových situacích pro policisty služby pořádkové policie*. Praha : Odbor vzdělávání a správy policejního školství MV a SPŠ Praha, 2007. 44 s.

Internetové zdroje

MIKOLÁŠ, P. *Problematika policejního vyjednávání – podklady k přednášce* [online]. Dostupné z www.: <<http://komondor.cz/psychologie>> dne 12. 1. 2009

Evidenčně statistický systém kriminality – odbor systémového řízení a informatiky. *Statistika počtu dokonaných sebevražd* [intranet Policie ČR]. Dostupné z: <<http://cportal.pcr.cz>>

www.czso.cz

www.mvcr.cz

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník – Aspekty sebevražedného jednání mladistvých

Dotazník

Vážení studenti,

do rukou se Vám dostal dotazník, jehož informace budou zpracovány v práci pro SOČ. Chtěl bych Vás poprosit o pravdivé a promyšlené vyplnění následujících otázek, které jsou **anonymní** a slouží jen k účelům výzkumu. Zamyslete se prosím nad každou odpovědí a označte křížkem tu, se kterou se nejvíce ztotožňujete. Děkuji

Jsem muž žena , je mi _____ let. Škola: _____

Národnost: _____ , průměrné měsíční kapesné: _____

1. Můj průměrný školní prospěch:

1 2 3 4 5

2. Pocházím z rodiny:

Úplné Bez matky Bez otce

3. Moji biologičtí rodiče jsou:

Rozvedení Manželé Mrtví

4. Užívám alkohol, cigarety, drogy:

ANO, občas ANO, často NE, vůbec

5. Dopustil jsi se protizákonného jednání, za které jsi byl trestán?

ANO NE

6. Partnera:

Mám Nemám

7. Jak často navštěvuješ společenská místa (diskotéky, hospody, zábavy, koncerty,...)?

Výjimečně Občas (2x-3x měsíčně) Často, pravidelně (5x měsíčně a více)

8. Myslíš, že jsi ve společnosti oblíbený?

NE, vím to Spíše NE Průměrně Spíše ANO Určitě ANO

9. Máš nejlepšího kamaráda, kterému můžeš opravdu ve všem věřit?

ANO NEVÍM NE

10. Po skončení dosavadní školy chci:

Pracovat Studovat SOU Studovat SŠ Studovat VŠ

11. Přemýšlel jsi někdy o sebevraždě (jen teoreticky – jak ji spáchat, kdy, kde,...)?

ANO NE

12. Plánoval jsi někdy sebevraždu?

ANO NE ANO vícekrát

13. Pokusil jsi se někdy o sebevraždu?

ANO NE

14. Myslíš si, že může být sebevražda vysvobozením z těžké životní situace?

ANO NE

15. Znáš osobně někoho, kdo sebevraždu spáchal, nebo se o ni pokusil?

ANO NE ANO, více lidí

16. Kdyby si měl spáchat sebevraždu (jen teoreticky), jak by jsi to udělal?

1. oběšení	4. předávkování (léky, drogy,...)	7. skok z výšky
2. skok pod vlak	5. utopení	8. podřezání žil
3. zastřelení	6. sebevražda v autě	9. jiné _____

Vypiš čísla: _____
